

Prof. univ. dr. **Ovidiu PREDESCU**
Conf. univ. dr. **Angela HĂRĂSTĂȘANU**

DREPT PENAL

Partea specială

**Analiza dispozițiilor de incriminare prevăzute în Codul penal în vigoare,
precum și o succintă examinare comparativă a conținutului acestora cu cel al
dispozițiilor corespondente din noul Cod penal**

Universul Juridic

București

-2012-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2012, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PREDESCU, OVIDIU

Drept penal : partea specială / prof. univ. dr. Ovidiu Predescu,
conf. univ. dr. Angela Hărăstășanu. - București : Universul Juridic, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-810-0

I. Hărăstășanu, Angela

343(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0731.121.218**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

ABREVIERI

alin.	= alineat
art.	= articol
B.J.	= Buletinul Jurisprudenței
C.D.	= Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem
Col. p.	= Colegiul penal
C.C.	= Curtea Constituțională
C.S.J.	= Curtea Supremă de Justiție
C.A.	= Curtea de Apel
C.A.B.	= Curtea de Apel București
C. civ.	= Cod civil
C. fam.	= Codul familiei
C. pen.	= Cod penal
C. pr. civ.	= Cod de procedură civilă
C. pr. pen.	= Cod de procedură penală
d.	= decizie
d.î.	= decizie de îndrumare
d.p.	= decizie penală
Ed.	= Editura
ex.	= exemplu
H.G.	= Hotărâre de Guvern
Î.C.C.J.	= Înalta Curte de Casație și Justiție
J.	= Judecătoria
J.N.	= Revista Justiția Nouă
M. Of.	= Monitorul Oficial
O.G.	= Ordonanță de Guvern
O.U.G.	= Ordonanța de urgență a Guvernului
p.	= pagina
R.R.D.	= Revista română de drept
R.D.	= Revista Dreptul
R.D.P.	= Revista de drept penal
S.C.J.	= Studii și cercetări juridice
s.n.	= sublinierea noastră
S. pen.	= Secția penală
st. pen.	= sentință penală
T.j.	= Tribunalul județean
T.M.B.	= Tribunalul Municipiului București
T.B.	= Tribunalul București
T.M.	= Tribunalul Militar
T.M.T.B.	= Tribunalul Militar Teritorial București
T.reg.	= Tribunalul regional
T.S.	= Tribunalul Suprem

INTRODUCERE

1. Definiția părții speciale a dreptului penal

Dreptul penal, ca ramură a sistemului de drept român, este alcătuit din ansamblul normelor juridice penale cuprinse, în principal, în Codul penal, dar și în alte legi (legi speciale cu dispoziții penale).

Conceptul de *normă penală* desemnează „norma prin care se prescriu reguli de drept penal, precum și sancțiunile aplicabile în cazul încălcării acestora¹”.

În funcție de conținutul lor și de sfera lor de aplicare, normele penale se clasifică în: *norme penale generale* (prevăzute aproape exclusiv în Codul penal) și *norme penale speciale*.

Normele penale generale formează partea generală a dreptului penal și stabilesc principalele instrumente de combatere a criminalității, prin intermediul mijloacelor de reprimare penală, reglementând: aplicarea legii penale în timp și în spațiu, infracțiunea, răspunderea penală, pedepsele și celelalte sancțiuni de drept penal aplicabile celor care săvârșesc infracțiuni. Aceste norme au caracter mai mult de principiu, ele neputându-și realiza finalitatea decât prin intermediul normelor penale speciale.

Norma penală specială cuprinde descrierea condițiilor de incriminare a unei fapte și pedeapsa aplicabilă în cazul săvârșirii ei. Totalitatea normelor penale speciale formează partea specială a dreptului penal.

Având în vedere cele de mai sus, putem defini partea specială ca fiind acea parte a dreptului penal care cuprinde ansamblul normelor penale care stabilesc faptele ce constituie infracțiuni, precum și sancțiunile ce se aplică celor ce le săvârșesc; sediul acestor norme poate fi în partea specială a Codului penal și în legi speciale cu dispoziții penale².

2. Obiectul părții speciale a dreptului penal

Cât privește obiectul părții speciale a dreptului penal, acesta îl constituie normele penale care stabilesc faptele ce constituie infracțiuni, condițiile în care ele trebuie săvârșite, precum și sancțiunile ce se aplică celor ce le săvârșesc, fiind arătată atât natura pedepsei, cât și limitele acesteia.

Din cuprinsul normelor din partea specială, pe lângă norma de incriminare și pedeapsă, mai fac parte și alte mențiuni referitoare la sancționarea tentativei, răspunderea penală a persoanei juridice, necesitatea plângerii prealabile a persoanei vătămate pentru tragerea la răspundere a făptuitorului, posibilitatea ca prin împăcarea părților să fie înlăturată răspunderea penală etc.

¹ A se vedea G. Antoniu, C. Bulai, *Dicționar de drept penal și procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 646.

² A se vedea O. Loghin, A. Filipaș, *Drept penal român. Partea specială*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1992, p. 8.

3. Trăsăturile specifice părții speciale a dreptului penal

Se pot evidenția anumite trăsături specifice ale părții speciale a dreptului penal³.

În primul rând, normele părții speciale au apărut, în timp, înaintea celor ce formează partea generală a dreptului penal. Generalizarea și abstractizarea lor au condus la apariția și reglementarea prin norme a principiilor de drept penal, a instituției infracțiunii, a răspunderii penale și a sancțiunilor de drept penal.

O a doua trăsătură este dinamismul părții speciale a dreptului penal, faptul că aceasta este într-o continuă schimbare, lucru firesc, având în vedere relația existentă între normele penale speciale și realitatea socială. Evoluția societății impune modificări în reglementările de drept penal: dezincriminări, introducerea unor noi incriminări, sporirea sau atenuarea unor pedepse. Aceste măsuri sunt un răspuns la evoluția fenomenului criminologic și reflectă politica statului în această privință.

Cea de-a treia trăsătură a părții speciale a dreptului penal constă în întinderea ei. În comparație cu partea generală a dreptului penal, partea specială a acestuia este mult mai întinsă, cuprinzând atât reglementările din partea specială a Codului penal, cât și numeroase alte norme incriminatorii, cuprinse în legi speciale.

4. Corelația dintre partea generală și partea specială a dreptului penal

Între partea generală și partea specială a dreptului penal există o strânsă legătură; ele constituie părți ale aceleiași ramuri de drept – dreptul penal român –, având aceeași finalitate, și anume apărarea unor valori fundamentale, de existența cărora societatea este interesată în mod vital⁴.

Ele prezintă însă particularități în ceea ce privește modul în care reglementează combaterea criminalității prin mijloace de drept penal: partea generală fixează cadrul general în care se desfășoară această luptă, stabilește noțiunile de bază, reglementează principiile fundamentale și instituțiile dreptului penal, pe când partea specială concretizează noțiunile de bază stabilite de partea generală și dă eficiență practică principiilor și instituțiilor de drept penal.

Între cele două părți ale dreptului penal există o legătură organică, împreună alcătuind dreptul penal, ca ramură unitară a sistemului de drept. Având valoare de principiu, normele părții generale se aplică faptelor sancționate prin normele părții speciale. Eventuala derogare de la normele părții generale, deși posibilă, constituie o excepție⁵.

Totodată, normele penale speciale sunt completate de normele penale generale cu privire la participare, pluralitatea de infracțiuni, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei etc. Nu există norme penale generale care să nu completeze, sub un aspect sau altul, normele penale speciale, fapt ce evidențiază, din nou, legătura strânsă dintre cele două părți ale dreptului penal⁶.

5. Sistemul părții speciale a dreptului penal

Acesta poate fi definit ca procesul clasificării sau grupării în categorii, grupe, subgrupe etc. a faptelor din cadrul criminalității (infracționalității) societății, incriminate de legislația penală în vigoare, în scopul apărării sociale.

³ A se vedea Gh. Nistoreanu, V. Dobrinoiu, Al. Boroi, I. Pascu, I. Molnar, V. Lazăr, *Drept penal român. Partea specială*, Ed. Europa Nova, București, 1999, p. 7.

⁴ A se vedea O. Loghin, A. Filipaș, *op. cit.*, p. 8.

⁵ A se vedea Gh. Nistoreanu, V. Dobrinoiu, Al. Boroi, I. Molnar, V. Lazăr, *op. cit.*, p. 7.

⁶ *Ibidem*, p. 10.

Structurarea dreptului penal în cele două părți (general și special) s-a realizat prima oară în anul 1864, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

Însemnătatea părții speciale a dreptului penal constă în apărarea valorilor fundamentale ale societății prin stabilirea faptelor ce le încalcă și sancțiunile ce se aplică celor ce le comit. Aceste valori sunt: suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, atributele esențiale ale persoanei (de pildă: viața, integritatea fizică, demnitatea, sănătatea, libertatea, dreptul de vot, dreptul de a fi ales, dreptul de proprietate privată ș.a.); buna desfășurare a activității economice, buna funcționare a aparatului de stat, ordinea publică, sănătatea publică, familia, capacitatea de apărare.

6. Calificarea legală și încadrarea juridică a infracțiunilor

Calificarea legală este expresia activității legislative urmare a acumulărilor mutațiilor din dreptul contemporan, reacția societății împotriva criminalității și consecințelor sale victimizatoare, cu caracter unic, oficial, obligatoriu, preinfracțional. Există două teorii referitoare la conținutul calificării legale. Una pretinde o incriminare detaliată și are la bază cele trei adagii: *nullum crimen sine lege* (nicio infracțiune în afara legii), *nulla poena sine lege* (nicio pedeapsă în afara legii), *nullum iudicium sine lege* (nicio judecată în afară de lege)⁷; cea de a doua consideră suficientă o incriminare sumară. Adepții acesteia din urmă consideră că partea specială a dreptului penal este dependentă de alte ramuri de drept.

Calificarea legală conține dispoziția și sancțiunea.

Încadrarea juridică a infracțiunilor este reacția socială postinfracțională, acțiunea de conformare a organelor puterii judecătorești, prin raportarea faptei periculoase la norma incriminătoare. Este stabilirea corespondenței dintre elementele caracteristice faptei săvârșite și cerințele conținutului legal al infracțiunii.

În funcție de încadrarea juridică a faptei se stabilesc: organul competent să efectueze urmărirea penală, să judece, precum și căile de atac.

Potrivit susținerilor reputatului penalist Vintilă Dongoroz, țelul dreptului penal este aflarea adevărului și realizarea dreptății, el trebuind să se întemeieze pe două postulate: să nu condamni niciodată un nevinovat și să nu dai niciodată o pedeapsă mai severă decât cea care corespunde cu justa lui vinovăție.

Faptei ilicite îi corespunde o singură calificare legală din chiar momentul săvârșirii. Instanța este sesizată *in rem* (cu fapta). Instanța nu este ținută de încadrarea dată prin actul de sesizare, ci poate să dispună schimbarea acestei încadrări.

Există, de asemenea, norme penale incompatibile cu încadrarea juridică, respectiv cele ce înlătură caracterul penal al faptei sau răspunderea penală.

7. Structura cursului

Cercetarea propusă de acest curs va urma sistemul părții speciale a Codului penal în vigoare⁸.

⁷ A se vedea L. Săuleanu, S. Rădulețu, *Dicționar de expresii juridice latine*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 231-232.

⁸ Codul penal al României în vigoare la data publicării acestui curs, respectiv Legea nr. 15/1968, republicată, cu modificările și completările la zi. Precizăm că Legea nr. 301/2004 – Codul penal a fost abrogată în temeiul art. 446 alin. (2) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în M. Of., Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009. Noul Cod penal, adoptat prin Legea nr. 286/2009, intră în vigoare la data care va fi stabilită în legea pentru punerea în aplicare a acestuia.

Grupele și subgrupele de infracțiuni vor fi analizate în ordinea în care sunt așezate în partea specială a codului.

Se vor prezenta *aspectele generale și comune ale infracțiunilor din fiecare grupă*, respectiv *subgrupă*, referitoare la obiectul juridic, obiectul material, subiectul, latura obiectivă și latura subiectivă, desfășurarea activității infracționale (respectiv momentul consumării), sancționarea.

Fiecare infracțiune va fi analizată *după următorul sistem* (asemănător metodei cercetării monografice propuse de profesorul Vintilă Dongoroz), și anume: noțiune și definiție; obiectul juridic special; obiectul material; subiectul; latura obiectivă (elementul material, urmarea socialmente periculoasă, raportul de cauzalitate); latura subiectivă; tentativa și consumarea, după caz; cauze de nepedepsire; cauze de reducere a pedepsei; aspecte procesuale.

În fine, la fiecare infracțiune din Codul penal în vigoare, într-o notă de subsol, va fi înfățișată definiția infracțiunii corespondente din noul Cod penal, iar, acolo unde este cazul, vor fi arătate succint principalele asemănări și deosebiri dintre actuala și viitoarea reglementare penală.

Titlul I

INFRAȚIUNI CONTRA SIGURANȚEI STATULUI

Denumirea titlului a fost modificată prin Decretul-lege nr. 12/1990 privind abrogarea și modificarea unor dispoziții din Codul penal și din Codul de procedură penală⁹ care a eliminat termenul „securitate”, iar, prin Legea nr. 140/1996 pentru modificarea și completarea Codului penal¹⁰, acesta a fost înlocuit cu termenul „siguranță”, ce se găsea și în denumirea subgrupelor acestor infracțiuni din Codul penal din 1936.

În sfârșit, legiuitorul din 2009 a modificat din nou denumirea titlului¹¹.

ASPECTE GENERALE ȘI COMUNE

1. Statul, ca formă de organizare politică a societății, are sarcini și funcții deosebit de importante, ce reclamă existența sa în afară de orice pericol.

Faptele de natură a aduce atingere statului sunt deosebit de periculoase pentru societate și sunt sancționate – în consecință – deosebit de aspru, pentru a asigura ocrotirea eficientă a statului.

Însemnătatea deosebită a relațiilor sociale ocrotite a determinat includerea infracțiunilor contra siguranței statului în primul titlu din partea specială a Codului penal.

Așa cum s-a arătat cu drept cuvânt în doctrină¹², încă din cele mai vechi timpuri, anumite fapte (de pildă, războiul contra patriei, trădarea intereselor patriei, atentatul contra reprezentanților puterii poporului) erau considerate infracțiuni contra statului. Tot astfel, în Roma antică, trădarea (*perduellio*) reprezenta orice faptă antistatală. Mai târziu, în timpul republicii, prin *lex Appulia*, juriștii romani au introdus noțiunea *crimen maiestatis*, care desemna, într-o primă fază, orice atingere a demnității poporului roman, pentru ca, mai târziu, să cuprindă și orice lezare adusă magistraților.

După aceea, sfera acestei noțiuni a continuat să se mărească, infracțiunea de *crimen laesae maiestatis* referindu-se la acele fapte (de agresare sau de ofensare) îndreptate contra împăratului, care erau sancționate cu moartea și confiscarea averii, răspunderea, uneori, vizându-i chiar și pe descendenții făptuitorului.

⁹ Publicat în M. Of., Partea I, nr. 7 din 12 ianuarie 1990. Art. 1 din acest act normativ are următorul conținut: „Denumirea titlului I din partea specială a Codului penal se modifică din *Infracțiuni contra securității statului* (s. n. – O. P., A. H.) în *Infracțiuni contra statului* (s. n. – O. P., A. H.)”.

¹⁰ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 289 din 14 noiembrie 1996. Art. 1 pct. 56 din această lege are următorul conținut: „Titlul I din Partea specială va fi denumit *Infracțiuni contra siguranței statului* (s. n. – O. P., A. H.)”.

¹¹ Titlul X din noul Cod penal are următoarea denumire: „Infracțiuni contra securității naționale”.

¹² A se vedea Gh. Diaconescu, *Infracțiuni contra siguranței statului*, în „Tratat de drept penal. Partea specială”, de Gh. Diaconescu, C. Duvac, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 1.

Această concepție potrivit căreia atentatele, de orice fel, contra suveranului și a reprezentanților puterii publice întruneau elementele constitutive ale unor infracțiuni contra statului a dominat întreg Evul Mediu, dar și o parte a orânduirii capitaliste, abia în societățile moderne conceptul de infracțiuni contra siguranței statului fiind reconsiderat, în sensul că „intră sub incidența unor asemenea norme doar faptele care efectiv sunt de natură a periclita siguranța statului¹³”.

Cu referire la România, codurile penale din Vechiul Regat și din Transilvania, iar, pentru Bucovina, Codul penal austriac au incriminat fapte precum trădarea, compromiterea intereselor de stat, neglijența față de siguranța statului ș.a.¹⁴ Aceste reglementări, ca și altele, sub influența Codului penal italian, au fost preluate și dezvoltate ulterior în Codul penal „Carol al II-lea” din anul 1936¹⁵, în cartea a II-a, titlul I intitulat „Crime și delictе contra Statului”.

2. *Obiect juridic comun* îl constituie relațiile sociale referitoare la stat, la tot ceea ce condiționează existența acestuia și îndeplinirea funcțiilor lui. Atributele puterii de stat înscrise în Constituția României, republicată, cum ar fi suveranitatea, independența și unitatea statului, precum și alte valori sociale creează climatul general de siguranță și liniște necesare îndeplinirii funcțiilor și sarcinilor statului.

Unele dintre infracțiunile contra siguranței statului au:

a) *obiect juridic special principal* care constă în relațiile sociale referitoare la inviolabilitatea secretului de stat (de exemplu: trădarea prin transmitere de secrete – art. 157 C. pen.; divulgarea secretului care periclitează siguranța statului – art. 169 C. pen.); în relațiile sociale referitoare la puterea de stat (de pildă, subminarea puterii de stat – art. 162 C. pen.; atentatul contra unei colectivități – art. 161 C. pen.).

b) *obiect juridic special secundar* care rezidă în relațiile sociale ocrotite în principal prin incriminarea altor infracțiuni:

– referitoare la patrimoniu (spre exemplu, actele de diversiune – art. 163 C. pen.);
– referitoare la atributele fundamentale ale persoanei [de exemplu, atentatul care pune în pericol siguranța statului (art. 160 C. pen.), atentatul contra unei colectivități (art. 161 C. pen.), subminarea puterii de stat (art. 162 C. pen.), dacă fapta se realizează prin acțiuni violente împotriva persoanelor]¹⁶.

3. *Obiectul material*. De regulă, aceste infracțiuni nu au un obiect material, acțiunea incriminată nefiind exercitată direct asupra unui bun sau asupra unei persoane.

Excepție fac unele infracțiuni contra siguranței statului care au și un obiect material, cum ar fi, de pildă: documentele sau datele care constituie informații secrete de stat puse la dispoziția unei puteri străine ori agenților acesteia sau care pot periclita siguranța statului (art. 157 C. pen. – trădarea prin transmitere de secrete); uzine, instalații industriale, mașini, căi de comunicație, mijloace de transport, mijloace de telecomunicație, construcții etc. (art.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, p. 1-2.

¹⁵ A se vedea C. Rătescu ș.a., *Codul penal Carol al II-lea adnotat. Partea specială*, vol. II, Ed. Librăriei Socec&Co. S.A., București, 1937, p. 1-95.

¹⁶ A se vedea O. Loghin, A. Filipaș, *op. cit.*, p. 13.

163 C. pen. – actele de diversiune); corpul persoanei (art. 160 C. pen. – atentatul care pune în pericol siguranța statului); nave, aeronave, aparate, armament ș.a. (trădarea prin ajutarea inamicului – art. 156 C. pen.).

4. *Subiecții infracțiunilor. Subiectul activ nemijlocit (autorul)* al acestor infracțiuni, de regulă, poate fi orice persoană care îndeplinește condițiile legale pentru a fi subiectul unei infracțiuni (limita de vârstă, responsabilitate, libertate de hotărâre și de acțiune). Însă unele infracțiuni din acest titlu au un subiect calificat (circumstanțiat), absența calității pretinse în textul de lege fiind de natură a conduce la o altă încadrare juridică¹⁷. Astfel, el poate fi un funcționar, în sensul art. 147 C. pen. (divulgarea secretului care periclitează siguranța statului – art. 169 C. pen.). La alte infracțiuni poate fi un cetățean român sau o persoană fără cetățenie ce domiciliază în România (trădarea prin transmitere de secrete – art. 157 C. pen., trădarea – art. 155 C. pen., trădarea prin ajutarea inamicului – art. 156 C. pen.) sau cetățean străin ori o persoană fără cetățenie ce nu domiciliază în România (acțiuni dușmănoase contra statului – art. 158 C. pen., spionaj – art. 159 C. pen.). În aceste cazuri, coautorii trebuie să fie tot subiecți calificați. Cetățeanul român încalcă obligația de fidelitate, iar cel străin sau persoana fără cetățenie cu domiciliu în România încalcă recunoștința datorată statului al cărui rezident este.

Totodată, subiect activ al infracțiunilor contra siguranței statului poate fi și persoana juridică, conform prevederilor art. 19¹ C. pen.¹⁸

De asemenea, aceste infracțiuni sunt susceptibile a fi săvârșite în oricare din formele de participare penală (ocazională), și anume, coautorat, instigare și complicitate. Facem precizarea că unele dintre aceste infracțiuni (complotul, subminarea puterii de stat) presupun, în mod necesar, o pluralitate de făptuitori (pluralitate constituită). În situația complotului, cerința pluralității de făptuitori rezultă din aceea că, pe de o parte, constituirea unei asociații sau grupări presupune un acord de voință, prin urmare, mai multe persoane, iar, pe de altă parte, cel ce aderă sau sprijină asociația sau gruparea, după constituire, are tot calitatea de autor. Totuși, dacă fapta constă numai în inițierea unei asociații sau grupări, complotul poate fi săvârșit și de o singură persoană. În cazul subminării puterii de stat, cerința pluralității de făptuitori reiese din aceea că acțiunile violente trebuie comise „de mai multe persoane împreună”, precum și din aceea că o acțiune armată nu poate fi înfăptuită de o singură persoană¹⁹.

Deopotrivă, la subminarea puterii de stat, complotul și nedenunțarea, coautoratul nu este posibil²⁰.

La infracțiunile contra siguranței statului, *subiectul pasiv* este statul, cu mențiunea că la infracțiunile contra reprezentantului unui stat străin (art. 171 C. pen.) alături de statul român apare un al doilea subiect pasiv, respectiv reprezentantul unui stat străin, victimă a infracțiunilor contra vieții, integrității corporale, sănătății, libertății sau demnității îndreptate împotriva sa.

¹⁷ A se vedea C. Duvac, *Drept penal. Partea specială (Curs universitar)*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 1.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ A se vedea O. Loghin, A. Filipaș, *op. cit.*, p. 31.

²⁰ *Ibidem*, p. 14.